

11 NAJPAMÄTNEJŠÍCH A NAJVÝRAZNEJŠÍCH AKTOV OBČIANSKEJ NEPOSUŠNOSTI V DEJINÁCH

- CZ24 News | 25. ledna 2021

Keď ľudia počujú výraz „občianska neposlušnosť“, evokuje to v nich celý rad reakcií. Niektorí sa inštinktívne myknú, považujúc ju za protispoločenskú či podvratnú činnosť.

Iní, ako napríklad ja, chcú pred vynesení súdu vedieť viac. Čo niekoho núti, aby sa v nej angažoval? Kto bude postihovaný a ako? Čo dúfa „neposlušná“ osoba dosiahnuť? Existujú nejaké alternatívne kroky, ktoré by mohli byť účinnejšie?

Krátky príbeh občianskej neposlušnosti z detstva

Jednou z najranejších spomienok môjho detstva bol akt občianskej neposlušnosti. Moja rodina bývala neďaleko Beaver Falls v Pensylvánii, asi 18 kilometrov od ohijského pohraničného mesta Negley.

V tom čase Pennsylvania zakázala nedovolený dovoz a predaj mlieka z Ohia. Po mnohé soboty koncom päťdesiatych a začiatkom šesťdesiatych rokov minulého storočia sme s otcom chodili autom do Negley a plnili zadné sedadlo dobrým, lacným mliekom.

Cestou domov ma otec napomínal, aby „bolo stále zakryté a aby som nič nehovoril, keď nás zastavia policajti“.

Pašovanie mlieka bolo pre mňa úchvatnou jazdou. Bolo vyslovene vzrušujúce obchádzať hlúpy zákon a dávať pozor na policajta, ktorý možno nemá nič lepšie na práci, než zatknúť pár notorických dílerov mliečnych výrobkov.

Z páchania tohto „zločinu“, pri ktorom neboli žiadne obete, sme nikdy nepociťovali ľútosť ani výčitky svedomia. Jednoducho sme podporovali vec, ktorú by možno podporil aj Abraham Lincoln, keď povedal:

Najlepší spôsob, ako dosiahnuť zrušenie zlého zákona, je prísne ho presadzovať.

Vládni predstavitelia občiansku neposlušnosť neznášajú, lebo ide o spôsob, ako im nespokojný občan ukazuje dlhý nos.

Keď sme nešťastní zo zákonov či postupov, ktoré sú hlúpe, deštruktívne, úplatné, kontraproduktívne, protiústavné či iným spôsobom neudržateľné, radia nám postupovať „demokraticky“ – čo znamená dúfať v to najlepšie v budúcich voľbách, postaviť sa do radu na milostivé prijatie na nejakom nudnom verejnom vypočutí, alebo skrátka čušať.

Odborník, ku ktorému sa obraciam ja, nie je žiadny politik, kazateľ ani vedec. Je ním Henry David Thoreau, ktorý položil slávnú otázku:

„Musí sa občan čo len na moment, alebo čo i len do najmenšej miery, vzdať svojho svedomia v prospech zákonodarcu? Načo má potom každý človek svedomie? Podľa mňa by sme mali byť najprv ľudia, až potom občania.“

Keď je na výber poslušnosť alebo svedomie, úporne sa snažím vybrať si svedomie.

Z pohľadu histórie je občianska neposlušnosť – odmietnutie vyhovieť zákonu či príkazu politickej autority – nesmierne bežná. Niekedy je tichá a takmer nebadaná. Inokedy búrlivá a verejná.

Aby išlo o akt občianskej neposlušnosti, musí byť sprevádzaný zásadnými či filozofickými námietkami voči zákonu alebo príkazu (aby sa vylúčili skutky ako sú prosté zlodejstvo, podvod a podobne).

Niektorí politológovia namietajú, že na kvalifikovanie skutku ako občianskej neposlušnosti musí byť akt pokojný; iní v definícii pojmu pripúšťajú aj násilie. Skutkami neposlušnosti sú určite aj revolúcie, aj keď pre svoju tendenciu byť sprevádzané násilím „občianskymi“ často veľmi nie sú.

V každom prípade, nedávne neospravedliteľné násilnosti vo Washingtone by nás nemali robiť slepými pred veľmi úctyhodnou históriou pravej občianskej neposlušnosti a jej ušľachtilejšími motívmi.

Uvádzam krátky zoznam toho, čo nazývam „veľkými chvíľami občianskej neposlušnosti“.

Nie sú uvedené v žiadnom konkrétnom poradí, s výnimkou toho chronologického, a ani by som netvrdil, že sú to všetko tie „najlepšie“ príklady v dejinách. Sú však, prinajmenej, aspoň zaujímavou témou k zamysleniu. Skúste, koľko by ste ich dokázali uviesť vy.

1. Vzoprenie sa faraónovi v starovekom Egypte

Prvá kapitola Knihy Exodus Starého zákona ponúka zrejme najstarší zaznamenaný prípad občianskej neposlušnosti. Došlo k nemu asi pred 3500 rokmi.

Dve pôrodné babice v Egypte, ktoré sa volali Sefora a Fua, neposlúchli faraónov príkaz zabiť všetkých narodených hebrejských chlapcov. Keď boli volané k zodpovednosti, klamali, aby to zatajili.

Kniha Exodus hovorí, že ich vzdor potešil Boha, ktorý ich zaň odmenil. A tak každý, kto hovorí, že Boh je vždy na strane politikov, sa musí vyrovnáť s týmto príkladom. A tiež s tým nasledujúcim.

2. Sofoklovo vylíčenie Antigony

Dramatik Sofokles napísal celý rad literárnych tragédií, z ktorých jedna (hoci fiktívna) rozpráva príbeh Antigony.

Kreon, tébsky kráľ, sa jej pokúša zabrániť v tom, aby patrične pochovala svojho brata Polyneika. Antigona vyhlásila, že jej svedomie je pre ňu dôležitejšie než akékoľvek kráľovské nariadenie.

Za svoj vzdor bola odsúdená na smrť, no nikdy to neodvolala.

3. Judea a vraždenie neviniatok

Matúšova kniha v Novom zákone prezrádza, že keď sa v Betleheme narodil židovský Mesiáš, kráľ Herodes sa cítil byť osobne ohrozený. Prikázal mudrcom (trom múdrym mužom, ktorí ho prišli navštíviť) ísť do mesta, nájsť dieťa a potom sa mu ohlásiť.

Ako všetci vieme, mudrci naozaj šli do Betlehema, kde Jozefa, Máriu a Ježiša obdarovali darmi, ďalej však Herodesa neposlúchli a ušli. V návale hnevu potom kráľ prikázal popraviť v okolí Betlehema „všetkých chlapcov od dvoch rokov nadol“.

Keby Jozef s Máriou a ďalší, ktorí im pomáhali, neodmietli poslúchnuť, bol by príbeh kresťanstva celkom iný.

4. Robert Bruce sa stavia na odpor pápežovi

V roku 1317 pápež požadoval, aby kráľ Róbert I. Škótsky (známy skôr ako Róbert Bruce) uzavrel prímerie s Angličanmi v prvej vojne o nezávislosť Škótska. Pre svoje odmietnutie riadiť sa pápežovými príkazmi bol Robert exkomunikovaný.

V roku 1320 dotiahli škótski šľachtici vzdor svojho kráľa na vyššiu úroveň v liste známom ako Arbroathská deklarácia.

Bolo to prvý raz v dejinách, čo nejaká organizovaná skupina ľudí tvrdila, že je povinnosťou ich kráľa vládnuť so súhlasom tých, ktorým vládne a povinnosťou tých, ktorým vládne, zbaviť sa ho, keď tak nerobí.

„Nebojujeme pre česť, slávu ani bohatstvo,“ vyhlásili, „ale pre slobodu samu, ktorej sa žiadny dobrý muž nevzdá ani za cenu svojho života.“

5. Obrana kvakerov vo Flushingu

Guvernér Peter Stuyvesant z holandských kolónií v Severnej Amerike nemal rád kvakerov. V roku 1656 zahájil ich prenasledovanie a od miestnych úradov požadoval, aby sa na ňom podieľali.

Na ďalší rok občania Flushingu (dnešného Queensu v New York City) napísali a podpísali dokument známy ako Flushinský protest. Ako som nedávno napísal, títo statoční ľudia Stuyvesantovi v podstate povedali:

„Prikazujete nám prenasledovať kvakerov. My to robiť nebudeme. Vezmite si preto svoju neznášanlivosť a strčte si ju tam, kam nesvieti slnko.“

Guvernér zavrel vo Flushingu mestskú radu a niektorých signatárov dokumentu uväznil, no holandská Západooindická spoločnosť mu nakoniec prikázala, aby svoju politiku prenasledovania odvolal.

6. Úžasný Bostonský čajový večierok

Nik nerobí také čajové večierky, aký usporiadali nespokojní kolonisti z Beantownu.

V roku 1773 udelil britský parlament obchodný monopol na obchod s čajom britskej Východoindickej spoločnosti. To a „zdanenie bez zastúpenia“ vyprovokovalo Synov slobody k usporiadaniu slávneho Bostonského čajového večierka, udalosti zorganizovanej Samuelom Adamsom a ďalšími americkými patriotmi.

Pod rúškom noci obsadili kolonisti britskú loď a vyhádzali jej náklad čaju do vôd bostonského prístavu.

O tri roky neskôr prerástla občianska neposlušnosť do Deklarácie nezávislosti a otvorenej vojny medzi Britániou a americkými kolóniami.

7. Odvážny útek Roberta Smallsa

Robert Smalls sa narodil ako otrok v Južnej Karolíne. Bolo to v roku 1839.

O dvadsaťtri rokov neskôr sa on a ďalší priatelia otroci pri svojom odvážnom úteku zmocnili v prístave Charleston konfедераčnej dopravnej lode. Preplavili sa s ňou priamo popred zbrane Konfederácie do objatia blokády Únie.

Tento príklad uvádzam ako symbolický pre historickú občiansku neposlušnosť všetkých ujdencov otrokov, ako aj pre odvážnu podporu, ktorej sa im dostalo od tých, ktorí sa stavali proti zákonu na ujdencov otrokov a poskytli im pomoc pri záchrane životov.

Boj za slobodu čiernych Američanov sa však Občianskou vojnou neskončil.

Nezabúdajme na tých, ktorí sa vzopreli zákonu Jima Crowa, napríklad na Rosu Parksovú. Tá sa dopustila občianskej neposlušnosti vtedy, keď v Montgomery, v štáte Alabama, odmietla uvoľniť svoje miesto v autobuse.

8. Všade v USA

V období rokov 1920 až 1933 sa Amerika angažovala v celonárodnej, donkichotskej križiackej výprave proti dovozu, výrobe, doprave a predaju alkoholických nápojov, známej ako prohibícia.

Ludia ale pili aj tak. Ženy, ktoré sa predtým v baroch skoro neukazovali, teraz chlástali v zapadákovoch a zadných uličkách po celej krajine. Muži si budovali vlastné nelegálne pálenice a navzájom sa strieľali, aby získali podiel na trhu.

Prudko rástli miery kriminality. Poroty často odmietali uznať za vinných očividných vinníkov a prinajmenej jedna porota predtým, ako obžalovaného vyhlásila za nevinného, dôkaz vypila.

Keď Woodrow Wilson v januári 1921 odchádzal z Bieleho domu, svoju zásobu chľastu si vzal so sebou. Jeho nástupca Warren Harding si priniesol ďalšiu.

V čase, keď bola celá vec zrušená, ľudia ten dobrý, poriadny drink, ktorý celý čas pili, už skutočne potrebovali.

9. Slávny Gándhího solný pochod

V Británii ovládanej Indii sa britské spoločnosti tešili monopolným privilégiám. V roku 1882 zakázal Solný zákon Indom zbierať či predávať soľ, potravinový produkt každodennej spotreby.

Odpor voči zákonu a britskej vláde celkovo nakoniec v roku 1930 podnietili slávny Solný pochod Mohándása Gándhího. Obrovské množstvo Indov nasledovali Gándhího na 400-kilometrovom pochode k Arabskému moru.

Viac než 55 000 ich bolo zatknutých, no v roku 1947 nakoniec India získala svoju nezávislosť.

10. Hrdinský odpor Sophie a Hansa Schollovcov

Sophie Schollová a jej brat Hans boli študentmi Mníchovskej univerzity, keď v roku 1942, na vrchole Hitlerovej moci, vytvorili Hnutie Bielej ruže.

Tlačili a distribuovali tisícky letákov, odhaľujúcich nacistické vládnutie a zverstvá, páchané na Židoch. Pri práci na podkopávaní podpory režimu sa ale nikdy neuchýlili k násiliu.

Nakoniec ich odhalili, uväznili, postavili pred súd a stáli. Ich príbeh v roku 2005 smutne, ale krásne vylíčil film *Sophie Schollová: Posledné dni*.

11. Východoeurópska „Spievajúca revolúcia“

„Ríša zla“ Sovietskeho zväzu sa rozpadla v kľúčovom roku 1989 (samotný ZSSR až v roku 1991), no ešte predtým sa obyvatelia pobaltských štátov až po Rumunsko postarali o znepríjemnenie života komunistických vládcov.

„Spievajúca revolúcia“ v Estónsku zasvätila všeobecnú občiansku neposlušnosť hudbe.

V Poľsku prekvitajúce podzemné hnutie vytváralo rozsiahle čierne trhy, dokým komunistický režim nevyhlásil krajinu za „neovládateľnú“ a nenaplánoval slobodné voľby.

Keď rumunský diktátor Nicolae Ceausescu poslal jednotky, aby uväznili pastora v Timisoare,

neozbrojení členovia kongregácie obklúčili kostol, aby ho chránili. Vojaci na nich odmietli strieľať a Rumunská revolúcia bola v plnom prúde; diktátor bol do mesiaca mŕtvy.

Príbeh „Sametovej revolúcie“ z bývalého Československa zrejme poznáte.

Záver

Pýtam sa teraz teba, milý čitateľ, na ktorej strane stojíš vo všetkých týchto prípadoch občianskej neposlušnosti?

Ja osobne môžem povedať, že aplaudujem každému jednému z nich, nadšene a bez výhrad. Možno som však, ako niekdajší pašerák mlieka, predpojatý.

Kázňam amerického koloniálneho kazateľa reverenda Jonathana Mayhewa (1720 – 1766) sa pripisuje inšpirácia k mottu Revolúcie: „Odpor voči tyranom je poslušnosťou voči Bohu“.

Mayhewa by som volil okamžite – ak by som mohol, dvakrát.

Zdroj: <https://www.badatel.net>